

SETOMAA

ilmub aastast 1995

Kahekordne pidu

Sel nädalavahetusel kogunevad sajad seto laulikud ja pillimehed kokku täpselt nagu 85 aastat tagasi Petseris ning 30 aastat tagasi Värskas. XI Leelopidu on seega kahekordselt pidulik hetk nii seto laulupidude traditsiooni kui selle taastamise koha pealt. Ümmargustel kuupäevadel on inimestel kombeks heita pilk tagasi ning meenutada tehtut ja läbielatud. Mõlemad sündmused, nii 1922. aasta seto laulikute pidu kui 1977. aasta I Leelopäev on suure tähendusega seto kultuuri ajaloos.

Kui Samuel Sommeri eestvedamisel esmakordselt seto leelotajad kokku tulid, siis selleks ajaks oli Eesti laulupidude traditsioon juba 61-aastane. Tartu Rahu ja Eesti Vabariigi saabumisega Petserimaale avanesid setodele mitmed uued võimalused, aga samas ka ohud. Lauupeod võimaldasid ühelt poolt avardada leelonaiste silmaringi — võrrelda end paljude teiste esinejatega ning samas ka ennast näidata. Kindlasti pidi see positiivset mõju avaldama, kui edaspidi tuli pingutada nii suurele peole pääsemiseks kui oma võimete arendamiseks. Teisalt kukkus vabariigi algusaastate ebatäiuslik regionaalpoliitika kohati välja eestindamisena, mis väljendus juba 1928. aasta Petserimaa laulupeol. Järgnenud nõukogude võim ning venestus tegid oma töö — Mokronulgah peeti traditsioonilist kolmepäevast seto pulma viimati alles 1967. aastal!

Siiski andsid 1920ndad aastad seto rahvale ettekujutust ning enesekindlust, et nende kultuur on midagi väärt. Kui polnuks neid pidusid, siis mida taastanuks kolm Pauli 55 aastat hiljem Värskas?

Traditsiooni on alati kergem jätkata, kui luua või taastada. Selles mõttes, tuleb au anda neile, kes julgesid midagi säärest 30 aastat tagasi ette võtta. Mitte vaid seetõttu, et kõikjale ulatuv kommunistliku partei hoolas silm ja ideoloogia seadsid toleaegele kultuurilule tohutuid piire, vaid ka puhtinimlikult — pidi olema ikka julgust teha asja, mida keegi pole aastakümneid teinud!

Täna on põhjust tulevikku optimistlikult vaadata. Nagu märgib 1977. aastast leelopäevadest osa võtnud kauaegne Leiko koorijuht Veera Hirsik, pole seto leelo vaatamata kõigele kadunud. On noori koore, kes Leelopäevadel alles mõne korra esinenud ja ka selliseid, kel juba mitmes koosseis peale tulnud. Ja ka uued peakorraldajad on tekkinud. See kõik annab tunnistust, et nii seto leelol kui leelopäevade traditsioonil on kindlasti tulevikku. Ees seisab UNESCO kultuuripärandi nimistusse jõudmine. Setomaalastel on põhjust olla uhked oma piirkonna kultuuri üle. Head pidu kõigile!

Lehte tegevä:

Toimetaja — Taro Igor, tel. 7954494, mob.5273985, e-post: igor.taro@setomaa.ee

Kiil — Sarvõ Õio

Makett ja külesäädmine — Taro Julia

Kirätsura': Nutovi Mirjam, Hörna Maar'a, Sarvõ Õio, Lillagu Anti, Riitsaare Evar, Saarestiku Teele, Linnamäe Lauri, Ilvese Aapo, Kauksi Ülle, Hörna Aare, Matvei Arvi, Raudoja Ahto

Välläandja: Setomaa Valdade Liit

Trükjä: AS Printall

Lehe ilmumist tugõva Setomaa Kultuuriprogramm

Kiri Kiroda: Igor Taro

Setomaa ajaleht

Laossina küla

64308 Mikitamäe vald

vai igor.taro@setomaa.ee

**Toimõndusõl om õigus kirju
toimõnda ja naid lühendä**

Mõttit inne leelopäivä

**HIRSIGU
VEERA**

leelopäivist om
osa võtnu'
aastagast 1977

**Ammu oll tuu aukõnõ,
toona oll tuu tunkõnõ,
ku Verska ts'ura' kokko
tulli',
komisjoni' paika panni'.
Tunnikõsõ tuumatõli,
mõtli mõnõ minodi —
koh laulopido paika
panda',
seto koori' kokko
kutsu'.**

1977 aastagal halgahtu kuulsa seto koolioppaja Lehestiku Pauli pääh mõtõh, õt om vaia üle hulga ao üts kõrralinõ seto leelopäiv pitä'. Tä oll üts tark miis. Mõistõ laulta', kõnõlda', pilli mänge' ja oll ka' vahtsidõ ideede massin. Tuulaiga olli' külä' viil suurõ', õgah küläh oll olõmah iisttlejä ja seto rõivit ja ehtit õgah taloh.

Ku leelopäiv sai vällä kuulõdus, sis kõik koori', kiä' tahtsõ' lavalõ laulma minnä', nuid kai komisjon üle. Sis olõõs Vinnel raudaidu ette pantu' ja platsi saiva' tulla kõik koori' üle Setomaa.

Ka liinakoori' tulliva' laulma. Kadonukõnõ Pähnapuu Veera tekk leelopäiväst vil' laulu "Laul läts läbi Setomaa".

Edimäne leelopäiv läts kõigildõ kõrda. Ilm oll illos ja nii pall'o ilosit seto noorkit olõõi' inäp kunagi nännü'.

Platsih oll koorõ kõrval Tarto Ülikoolist Kolgi Udo, kiä'

opas rahvaluulõt. Sis oll viil Voolaise Paulo-Priit, kiä' Vabarna Anne Peko paprõ pääle pand. Paulo-Priit oll suur seto laulu avustaja. Peräst leelopäivä saat mullõ luulõtusõ, koh kitse rongkäiku ja lauljit.

**Mano oma tulnu' ka
nuuri kuurõ. Nii õt
seto kombõ' kestvã'
edesi, kuigi vanno
kaos iist är'**

Laulolaval lauli' ka' mehe' Lehestiku Paul, Haavaoksa Paul, Mäeste Paul, Ojaveere Kost'a, Liivapuu Tepo, Kuuste Nikolai. Ku nä lauliva', sis laagri mõts kõik helisi.

Leelopäivä' omma' muudu lännü' ja õga kolmõ aasta-ga takast peetäs pido maaha ja mii' seto' saamõ' kokko, õt ummi kombit täütä' ja laulta'. Õt kultuuril piire olõõi', sis

kiä' suut ja taht, saa tuust osa võtta'. Mu väigä hüä sõbõr, hiidlasõ juurtõga' kunstitegeläne Mäeväli Sullõv, võtt iist vitä' Talina seto koori ja tä tuu õgal leelopäiväl koori laulma. Mu puult tälle tuu iist kundsa-ni kumarus.

Eishindäst tulõõi' midägi'. Jo koolih oll Lainõ kipõ laulja. Kultuurimaja juhtmisõl Tiiuga' alosti' leelopäivi kõr-

rdamist ja s'oo aoni' tahtva' nä taad tetä'. Ait' umma, hää' latsõ'!

Mano oma tulnu' ka nuuri kuurõ. Nii õt seto kombõ' kestvã' edesi, kuigi vanno kaos iist är'.

S'ool leelopäiväl tahasi viil kuuh laulda', hüäd miilt tunda' uma rahvaga üteh.

Kõigilõ tervüst, joudu ja õnnõ!

Üteh kuuh om kergep

Leelo UNESCO Vaimsõ Kultuuriperändi nimekirja säädmissõst

HÖRNA AARE

Setomaa Valdu Liidu
kultuurivedosnik

**Setomaa
Valdu Liidu
kultuurivedosnik
HÖRNA AARE
märgotas, ku
olulinõ om seto
leelo UNESCO
kultuuriperändi
nimistussõ
saamisõl tetä'
kuuhtüüd
naabritõga'**

Keväjätseh jaoh , jüripäävä aigu saie' Seto Talomuseumih kokko võrokõsõ', seto' ja kihnu' Talina Rahvakultuuri Keskusõ rahvaga', õt kõnõlda' kuis kiäki' umma kiilt, laula, kombit, rahvarõivit ja miilt hoit ja noorilõ edesi and.

Ütest pääkõnõlõjast olle Kuutma Kristin, kiä' om Hummogu—Euroopa esindäjä UNESCO Vaimsõ Kultuuriperändi komitiih.

Tä selet, õt timahava omma' mitmõ' märgotamisõ', koh arotadas kuis muudu tetä' vaimsõ kultuuriperändi nimekirju õgah riigih eräle ku ka' üle ilma.

Euroopa märgotaminõ Talinah maikuu tõõsõl nädälil, üleilma Hiinah maikuu viimätsel nädälil ja pääle tuud sügüse viil Jaapanih.

Eesti proovinimekirja kõgõst tuust, mitä üteh nukah vaimsõst kultuuriperändist alalõ om, tetäs parhilla' Hiinamaal. Võrokõisi jutu perrä om näile kõkõ tähtsamb võro keele püsüminõ nuuri siäh ja tuuperäst tulõsi' kiilt kõrdapiteh opada' koolih

Kihnul om viil, näide hindä meelest, tuu hindäperi elo käeh, kül' säädvä' sääl noorõmb põlv vanõmbit latsi kirakeele vai nii ku nä' eis' ütlesõ', liõna kiele pääle. Samal aol mõistva' kihnu' ummi vannu kombidõ ja rahvarõividõga' väiga' moodsa' olla'. Parhilla' pidi mooduh olõma naba väläh kõrdi' (kõrt om mündrik — toimetus).

Lepti kokko, õt võrokõsõ', kihnu', seto', mulgi' käävä' ka' edespidi umavaihõl läbi, mano kutstas ka' Peipsi vanausulisõ'. Mõtõh tuuh, õt kambah arotadas vaimsõ kul-

tuuriperändi asju läbi nii ku saias, sis kõnõldas riigiga' ütitselt. Perändkultuuri piirkõndil ütitselt saava' as'a' selgembäst ja riigil ka' kergemp, pia-ai' õgaütega' eräle aigu viitmä.

Järgminõ suurõmb kokko-saaminõ piisi' tulõma paasapäävä aigu Obinitсах. Edimäne ütime suurõmb teema om perändkultuuri oppusõ kõrraldaminõ koolih, õt noorõ' nakasi' hindamma umma pe-

**Mõtõh tuuh, õt kambah
arotadas vaimsõ kultuuriperändi asju läbi nii ku saias, sis kõnõldas riigiga' ütitselt.**

rändkultuuri ja umma kodokanti.

Nii ku' Verskah kõnõldus sai, olliki' seto', kihnu' ja vanausulisõ' maikuu 14. ja 15. päiväl Talinah Hummogu—Euroopa märgotamisõl. Sääl olle kuulda', õt õgal puul parhilla' arotadas, mia' piat minemä perändi hoitmisõ ja edesiandmisõ nimekirja, ku' pall'o kultuurikandja' eis saava' üldä', õt kuis piat

se' kultuuriväljendüse' läävä' üleilma nimekirja. Sis om hüä ku' kunagi om seto papõr näil lavva pääl, sis tulõva' ka' seto inemisõ' eläväst pääst silmi ette. Toolõ kaemalda', õt muid rahvit olle sääl rohkõmba, panti setot õks õgal puul tähele.

Edimäne tõsitsõp kuuhtüü olle perändkultuuri piirkõndil juunih, ku Setomaal käve haridusministri Lukas. Sis olli' Setomaalõ tulnu' ka' mulgi' ja võrokõsõ'.

Kihnu' saadi' uma' mõtõ' läbi puutri. Ministri üteli, õt tä arvas õt täl tulõ Setomaal õnnõ seto asjuga' tegeldä', a tull hoops vällä, õt kõigi põhilitsi perändkultuuri piirkundi uma kultuuri hoitmisõ ja edesiandmisõ asjuga'. Üteh kuuh om õks edesi minnä' pall'o kergemp — ütõs lätõ versta, tõõnõ lätõ tõõsõ, kolmas kolmanda ja nii tuu tii k' autus saagi'.